

Марина Неђић

Библиотека града Београда

marina.nedjic@bgb.rs

СТРУЧНИ РАД

УДК:027.6-056.26:004(497.11)

<https://doi.org/10.63356/baz.2026.013>

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ БИБЛИОТЕКА – ТРАДИЦИОНАЛНИ ПРОГРАМИ И ДИГИТАЛНА ДОМИНАЦИЈА: НА ПРИМЕРИМА УСЛУГА ЗА ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ЈАВНИМ БИБЛИОТЕКАМА У СРБИЈИ

Сажетак: Рад се бави анализом савремених изазова са којима се суочавају јавне библиотеке у Србији, са посебним освртом на однос традиционалних програма и све израженије дигитализације услуга. Истиче се да библиотеке, пратећи технолошки развој и промене у потребама корисника, уводе нове услуге и облике рада, али да се при томе суочавају са изазовом очувања основних вредности библиотекарства.

Посебна пажња посвећена је развоју библиотечких услуга за особе са инвалидитетом, као једној од кључних области инклузивног деловања библиотека. Наведени су примери добре праксе из јавних библиотека у Србији, који показују како библиотеке могу успешно да унапреде доступност информација и културних садржаја за следе, слабовиде и друге категорије особа са инвалидитетом. Истовремено, указано је и на постојеће недостатке, као што су недовољна заступљеност специјализоване грађе, ограничена доступност онлајн услуга и потреба за додатном едукацијом библиотечног особља.

Закључује се да дигитализација доноси бројне предности, али да не може у потпуности заменити традиционалне облике рада и непосредан контакт са корисницима. Због тога је неопходно успоставити равнотежу између дигиталног и традиционалног приступа, како би библиотеке остале релевантне, доступне и инклузивне институције у савременом друштву.

Кључне речи: јавне библиотеке, дигитализација, инклузија, особе са инвалидитетом, асистивне технологије, аудио-књиге, доступност информација.

УВОД

Јавне библиотеке у Србији дубоко су укоренење у сам развој друштвене заједнице, настоје да упознају заједницу у којој су формиране и да јој се што више приближе својим деловањем. Зато библиотеке мењају своје приоритете у складу са потребама корисника, иновирајући постојеће и уводећи нове врсте услуга и модела рада са корисницима. У тексту Небојше Гашића под називом „Библиотечка антиутопија или Библиотека слободних људи“ истакнуто је да „динамичан развој комуникација и информационих технологија доводе у питање устаљене начине функционисања јавних библиотека, као и сам опстанак библиотекарске струке. Светски трендови нам показују стотине нових услуга, које се нуде корисницима библиотека. Већина тих нових услуга, као што су 3Д штампачи, дрoнови, роботи, makerplaces, фан-клубови, е-књиге, мобилне апликације, букомати, игре и игрице, плес, јога, каријерна саветовања, као и најразличитији инстант курсеви су конзументистичког карактера и са видним дефицитом аутентичног интелектуалног и естетског садржаја. Овакве иновације су, у принципу, бледуњави сурогати за посустало класично библиотекарство и махом су усмерени на придобијање нових и нетипичних библиотечких корисника.“¹

У тексту „Ко су корисници јавних библиотека – свеобухватна анализа са примерима“ ауторке Марина Митрић и Наташа Антонијевић истичу да је „у последњим деценијама дошло до значајних промена у навикама корисника – они више не долазе у библиотеку само по књиге, већ и на предавања, радионице, изложбе или да користе бесплатан интернет. Све је већи број корисника који траже дигитални садржај – е-књиге, базе података, видео-материјале и другу разноврсну грађу у електронском облику.“²

Јавне библиотеке представљају један од најзначајнијих носилаца културе у Србији, а кроз организовање инклузивних програма за особе са инвалидитетом, библиотеке су се показале да су релевантна и пожељна места за различите облике образовно-креативног рада са овом групацијом становништва. А особе са инвалидитетом су јавне, народне библиотеке

¹ Небојша Гашић, „Библиотечка антиутопија или Библиотека слободних људи“, у *Иновације и трендови у библиотекарству: зборник радова XV међународне конференције БДС, Београд-Чачак, 12-14. децембар 2018*, уредник Богдан Трифуновић (Београд : Библиотекарско друштво Србије, 2019), 75-76.

² Марина Митрић и Наташа Антонијевић, „Ко су корисници јавних библиотека – свеобухватна анализа са примерима“, у *Библиотеке и њихови корисници: зборник радова / Жички сабор библиотекара 2025, Краљево 7, 8, 9. октобар 2025*, уредник Катарина Јаблановић (Краљево : Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, 2025), 12-15.

прихватиле као место где за себе могу наћи књиге и електронску грађу, информатички се описменити, али и развијати сопствено креативно стваралаштво.³

Дигитализација свакако доноси бројне предности, али не може у потпуности заменити традиционалне облике рада и непосредан контакт са корисницима. У раду ће бити приказани примери добре праксе у јавним библиотекама у Србији који указују на чињеницу да постоје начини да се успостави равнотежа између дигиталног и традиционалног приступа, како би библиотеке остале релевантне, доступне и инклузивне институције у савременом друштву.

ЦИЉ РАДА И ИСТРАЖИВАЧКА ПИТАЊА

Циљ рада је да се анализирају савремени изазови у функционисању јавних библиотека у Србији у контексту дигитализације, са посебним освртом на развој и доступност услуга за особе са инвалидитетом. Рад настоји да утврди у којој мери јавне библиотеке успевају да интегришу дигиталне технологије у своје пословање, уз истовремено очување традиционалних вредности библиотекарства и обезбеђивање инклузивног приступа свим корисницима.

Посебан циљ је идентификација кључних фактора који утичу на квалитет и доступност библиотечких услуга, као и сагледавање могућности за унапређење постојећих пракси кроз примену хибридног модела који обједињује традиционалне и дигиталне облике рада.

Полазећи од предмета и циља рада, формулисана су следећа истраживачка питања:

1. На који начин дигитализација утиче на трансформацију услуга јавних библиотека у Србији?
2. У којој мери су библиотечке услуге прилагођене потребама особа са инвалидитетом?
3. Који су кључни изазови у развоју инклузивних библиотечких услуга?
4. У којој мери примери добре праксе указују на могућност успостављања равнотеже између традиционалних и дигиталних модела услуга?

³ Marina Neđić, „Inkluzivni programi za osobe sa invaliditetom u javnim bibliotekama Srbije“, u *Zbornik: Stručna konferencija „Bosifest - Pokreni promenu“* (Beograd: Resursni centar za specijalnu edukaciju; Hendi centar Koloseum, 2027), 26.

5. Који фактори највише утичу на степен доступности и инклузивности библиотечких услуга?

МЕТОДЕ И ИСТРАЖИВАЧКИ ПОСТУПЦИ

У раду је примењен комбиновани методолошки приступ који обједињује дескриптивну, аналитичку и компаративну методу. Дескриптивна метода коришћена је ради приказа постојећег стања у области библиотечких услуга за особе са инвалидитетом у јавним библиотекама у Србији, кроз преглед релевантне стручне литературе, стратешких докумената и примера добре праксе.

Аналитички приступ примењен је у интерпретацији прикупљених података, са циљем да се сагледају узрочно-последичне везе између процеса дигитализације и трансформације библиотечких услуга. Посебно су анализирани степен доступности услуга, заступљеност асистивних технологија, као и утицај институционалне подршке и кадровских капацитета на развој инклузивних програма. На тај начин, дескриптивни налази су продубљени критичким увидом у ограничења и потенцијале постојећих пракси.

Компаративна метода коришћена је ради упоређивања различитих модела услуга у одабраним библиотекама (Ужице, Рума, Зајечар, Београд и др.), као и у односу на примере из региона, што је омогућило уочавање сличности, разлика и могућности примене успешних решења у ширем контексту.

Као истраживачки поступци примењени су анализа садржаја (стручних радова, извештаја и онлајн извора), студија случаја (појединачни пројекти и програми библиотека) и синтеза добијених резултата. Оваква методолошка комбинација омогућила је свеобухватније сагледавање теме и формулисање закључака.

УСЛУГЕ ЗА ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У ЈАВНИМ БИБЛИОТЕКАМА

IFLA/UNESCO смернице за развој јавних библиотека инсистирају да библиотечке услуге буду доступне свима, а посебно су акценатовани „појединци и групе људи са посебним потребама: припадници различитих култура и етничких група, укључујући аутохтоно становништво, особе са инвалидитетом, на пример особе оштећеног вида или слуха, особе које су

везане за кућу, особе које су смештене у институције, на пример болнице или затворе“.⁴

Социјална интеграција и укљученост особа са инвалидитетом у заједницу најлакше се остварује кроз културну интеграцију. Развој библиотечких услуга за особе са инвалидитетом одвијао се паралелно са развојем нових технологија. Ово је одиграло значајну улогу у повећању броја чланова библиотека, нарочито међу особама с тешкоћама у читању – људима који из било ког разлога имају потешкоће у читању стандардног штампаног текста. Тридесетих година прошлог века појава звучних књига као медијума била је камен темељац за унапређивање библиотечких услуга за слабовиде. Пре производње звучних књига слепе особе су користиле Брајево писмо као главни формат за читање. У ери електронских информација чак и потпуно слепи могу користити помоћне програме како би приступили рачунарским каталозима, електронским књигама и часописима светом распрострањеним информационим изворима на интернету. Обезбеђивањем брзог и самосталног приступа информацијама, технологија пружа могућност да библиотеке општег типа стално унапређују услуге за особе са инвалидитетом.⁵

У чланку који се односи на инклузију у јавним библиотекама у Србији Добрила Бегенишић, констатује да „о доступности онлајн услуга јавних библиотека у Србији не постоје подаци нити истраживања, а претпоставка је да су оне приступачне малом проценту корисника који спадају у групе које би морале да буду обухваћене инклузијом.“. Што се тиче поседовања грађе у посебним форматима (аудио-књиге, књиге на Брајевом писму, софтвери за особе са оштећењем вида или слуха), „у веома малом проценту јавних библиотека у Србији пружају се услуге слепим и слабовидим особама, а набавка публикација у одговарајућим форматима такође није у фокусу попуњавања фондова“.⁶

У Србији постоји потреба да што већи број особа са инвалидитетом користи библиотечке услуге, а међу њима је и много слепих и слабовидих особа. Према подацима репрезентативне организације слепих у Србији, Савеза слепих Србије, у нашој земљи је евидентирано око 12.000 слепих и

⁴ IFLA/UNESCO *Смернице за развој јавних библиотека* (Београд : Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005), 24.

⁵ Kortni Dejns-Džouns, *prir.*, *Унапређивање библиотечких услуга за особе с инвалидитетом* (Београд: Народна библиотека Србије, 2009), 96.

⁶ Добрила Бегенишић, „Инклузија у јавним библиотекама у Србији“, *Читалиште : научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год. 24, бр. 46 (мај 2025): 3-10.

тешко слабовидих лица свих узраста.⁷ У раду ће бити приказани примери добре праксе и иновативних решења у погледу примене асистивне технологије у развоју библиотечких услуга за слепе и слабовиде кориснике.

Највећи број пројеката међу јавним библиотекама који су били намењени особама са инвалидитетом реализован је у Народној библиотеци у Ужицу. Циљ пројеката је био доступност библиотечких услуга и остваривање права на културу и информисање посебно угрожених категорија. Захваљујући суфинасирању Министарства културе и информисања Републике Србије реализовано је неколико пројеката намењених слепим и слабовидим особама: „И глас је слика” (2010), „Услуга за све: формирање и развој библиотечких услуга за слепа и слабовида лица“ (2014), „Корак ка једнакости“ (2015).⁸ Посебно издвајамо пројекат „Инклузивна култура“ (аутор Д. Мурић), из 2018. године, у оквиру кога је на сајту библиотеке израђена база по принципу универзалног дизајна доступних звучних књига за слепа и слабовида лица као и андроид апликација под називом *Каталог приступачних књига* која представља прву апликацију за слепе и слабовиде у Србији и региону.⁹ Ова установа поседује рачунаре који су специјално намењени слепим и слабовидим уз могућност бесплатног коришћења и осталих услуга. У ужичкој библиотеци има 30 књига на Брајевом писму и преко 300 звучних, а израдом базе података слепи и слабовиди могу самостално уз помоћ читача да претражују наслове, прате вести, занимљивости и догађања за особе са инвалидитетом.

Услуге намењене особама са инвалидитетом реализује и Градска библиотека „Атанасије Стојковић“ из Руме. У оквиру пројекта „Култура за све“ цела установа је покривена индукционим петљама – системом за бољу комуникацију са особама са оштећеним слухом, а за слепе и слабовиде особе постављене су тактилне табле на Брајевом писму са називима просторија унутар библиотеке, што омогућава слепим и слабовидим особама да се лакше крећу унутар просторија библиотеке. Одштампан је и проспекат библиотеке на Брајевом писму где се пружају информације слепим и слабовидим особама о историјату библиотеке, фонду, одељењима, као и услугама које библиотека пружа.¹⁰

⁷ Савез слепих Србије, преузето 27. 5. 2025, <https://savezslepih.org.rs/o-nama/>

⁸ Народна библиотека у Ужицу, преузето 20. 5. 2025, <https://www.biblioteka-uzice.rs/projekti-2/>

⁹ Online katalog knjiga i aplikacija za slepe i slabovide, преузето са: infoera 21. 5. 2025, <https://www.nbuis.rs/sr-yu/projekti-i-programi/29-online-katalog-knjiga-i-aplikacija-za-slepe-i-slabovide>

¹⁰ Библиотека доступна особама оштећеног вида и слуха, преузето 25. 5. 2025, <https://>

Матична библиотека „Светозар Марковић“ и Међуопштински савез слепих и слабовидих из Зајечара од 2018. године, реализују пројекат под називом „Тамо негде иза дуге“. Основни циљ овог пројекта је формирање и развој библиотечких услуга намењених слепим и слабовидим лицима набавком опреме и софтвера који омогућавају звучно презентовање визуелног садржаја. У библиотеци је формирана читаоница и набављена специјализована опрема, рачунари, маџик тастатуре, звучни програми за слепе и слабовиде и звучна библиотечка грађа. У пројекат су укључени и запослени у зајечарској библиотеци. Пројекат има више фаза, а у оквиру њега је планирана обука библиотекара за рад са овом категоријом корисника, информисање корисника о новој врсти библиотечких услуга и грађе, затим следи обука корисника, слепих и слабовидих лица за рад на рачунару како би се континуирано пружале услуге и након завршетка обуке.¹¹

Министарство културе и информисања Републике Србије подржало је отварање читаоница за слепе и слабовиде и у библиотекама у Крагујевцу, Смедереву, Пожаревцу и Руми. Захваљујући специјализованој опреми и технологијама, слепима и слабовидима су доступни фондови библиотека, а пружа им се и прилика за бољу интеграцију у друштво, могућност образовања, дошколовања или преквалификације. Наведене јавне библиотеке у Србији су кроз своје пројекте кренуле у „битку“ за нове кориснике, особе са оштећењем вида. А задатак за остале јавне библиотеке у Србији је да обезбеде приступачност за слепе и слабовиде особе, кроз прилагођене просторе, набавку средстава асистивне технологије, обезбеђење дигиталних садржаја. Упоредо са овим захтевима неопходно је обезбедити библиотечке стручњаке са одговарајућом спремом из области специјалног образовања који ће уклонити невидљиве баријере које постоје према особама са инвалидитетом.¹²

---

www.sremskenovine.co.rs/2025/01/biblioteka-dostupna-osobama-ostecenog-vida-i-sluha/

¹¹ Портал Радио Магнум : информативни портал источне Србије, “Нова врста услуга у зајечарској библиотеци: отвара се читаоница за слепе и слабовиде особе”, преузето 29. 5. 2025, <https://radiomagnum.rs/nova-vrsta-usluge-u-zajecarskoj-biblioteci-otvara-se-citaonica-za-slepe-i-i-slabovide-osobe/>

¹² Марина Неђић, „Слепе и слабовиде особе као корисници библиотека“, у *Библиотеке и њихови корисници: зборник радова / Жички сабор библиотекара 2025, Краљево 7, 8, 9. октобар 2025* (Краљево : Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, 2025), 195 - 198.

НОВА УСЛУГА У БИБЛИОТЕКАМА У СРБИЈИ – ЗВУЧНЕ И АУДИО-КЊИГЕ

Јулија Шчербињина у свом делу „Време библиоскопа“ истиче да савремено тржиште омогућава читаоцу да бира нове формате књига и да се издавачи, у настојању да прошире аудиторијум, претекну конкуренцију или увећају приходе, одлучују на веома смеле и сложене формате књига. На светском тржишту се могу наћи нови, интерактивни, формати књига, који су поготову погодни за ученике са инвалидитетом. Шчербињина говори о онлајн буковима (on line book – интерактивна књига) „и као њихову варијанту спомиње флеш – бук (flash - book) - формат који нам омогућава да у текст убацимо звук, аудио и видео запис, графичке приказе, активне интернет линкове. У такве прилоге спадају *анимиране књиге* и *ЗД – књиге* с покретним сликама, прозорима који искачу, ефектом листања страница“.¹³

Електронске и аудио-књиге су постале уобичајена врста понуде развијених светских библиотека. Пратећи глобалне трендове и растуће потребе корисника и народне библиотеке у нашем региону се окрећу њиховој употреби. Књижнице града Загреб од 2019. године почињу своју дигиталну трансформацију, а 2023. године уводе позајмицу звучних е-књига. „Услуга се користи путем апликације eZaKi, а технички је омогућена преласком на Readium LCP технологију и коришћењем апликација Aldiko Next и Thorium Reader, што је уједно проширило могућност приступа и особама са потешкоћама у читању.“¹⁴ Збирка е-грађе све више расте, а и обрт овог фонда је већи него код штампаних издања. Фонд е-грађе у Књижницама града Загреб садржи 2.700 наслова е-књига и 160 наслова звучних књига грађу је у 2024. години користило 4.940 чланова, а посуђено је укупно 27.837 публикација. Књижнице града Загреб су посебну пажњу посветиле набавци звучних књига намењених слепим и слабовидим особама, које су чести корисници загребачких библиотека. Из тог разлога је, при редизајнирању мрежних станица, стављен и посебан нагласак управо на приступачност и читљивост страница за особе са потешкоћама у читању или слабовиде особе. Развојем нових сервиса и услуга проширује се биб-

¹³ Julija Ščerbinjina. *Vreme biblioskopa : savremeno doba u ogledalu književne kulture* (Beograd: Clio; Banjaluka: Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2024), 39.

¹⁴ Maja Bodiš, Jasmina Kenda i Janja Maras, „Knjižnica koja raste sa tehnologijom : digitalni iskoraci Knjižnica grada Zagreba“, *Kragujevačko čitalište* God XXX, broj 60 (decembar 2025): 4-6.

лиотечка делатност, захваљујући њима библиотека постаје још видљивија, отворенија и доступнија свима, без обзира на радно време или локацију.¹⁵

И у словеначким библиотекама електронске књиге нису новост. Све опште, народне библиотеке, омогућавају својим корисницима позајмљивање е-књига на словеначком језику из даљине, преко Библос е-књижаре коју је 2013. године, у сарадњи са општим библиотекама основао издавач Белетрина. Осим ове збирке, за кориснике из општих библиотека приступачна је и збирка е-књига на енглеском језику, из различитих подручја – од литературе за децу и одрасле, до књига из области хуманистике, културе, образовања, општег знања. Ова понуда е-књига у словеначким библиотекама је посебно важна младима, али је добродошла и запосленима, а можда и најважнија читаоцима који слабо виде и тешко покретним особама, пошто им је на овај начин омогућен лакши приступ књигама.¹⁶

Аудио-књиге нуде више погодности које одговарају савременом, динамичном начину живота. Доступне су на клик, тако да корисник не мора физички одлазити до библиотеке да би дошао до жељене литературе, и могу се слушати у разним приликама, док се одмарамо или радимо неке свакодневне послове. И народне библиотеке у Србији се придружују овом глобалном тренду. За потребе овог рада ћемо представити сервисе које су за своје кориснике обезбедиле Библиотека града Београда, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ у Чачку, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ у Краљеву и Библиотека „Жарко Зрењанин“ у Зрењанину.

Библиотека града Београда, у сарадњи са Слуш Аудио доо и уз подршку ОТП банке Србија, покренула је, од септембра 2025. године, нову услугу: „Сторија аудио књиге“, која свим њеним члановима омогућава бесплатан онлајн приступ стотинама аудио-књига на српском језику – у сваком тренутку, без икаквих ограничења. Реч је о првој *стриминг* апликацији за аудио-књиге овог типа у Србији и јединственој у региону. У апликацији се налазе разноврсни жанрови – од класика и савремених дела, преко трилера и бестселера, до књига за децу – пажљиво одабрани како би

¹⁵ Višnja Cej i Ivančica Đukec Kero, „Gradnja paralelnog života knjižnice: izdvojeni primjeri iz KGZ-a“, u *Informaciono-komunikacione tehnologije i inovativni servisi u bibliotekama: zbornik radova / Biblionet 2017, Biblioteka grada Beograda, 14-16. septembar 2017* (Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije: Biblioteka grada Beograda, 2017), 67.

¹⁶ Luana Malec, „E-usluge u slovenačkim bibliotekama - primer regionalne biblioteke Kopar“, u *Informaciono-komunikacione tehnologije i inovativni servisi u bibliotekama: zbornik radova / Biblionet 2017, Biblioteka grada Beograda, 14-16. septembar 2017* (Beograd : Zajednica matičnih biblioteka Srbije: Biblioteka grada Beograda, 2017), 60-61.

сваки корисник пронашао нешто за себе. Циљ није да се замене штампана издања, већ да књиге употпуне свакодневицу у тренуцима када корисници немају времена за класично читање.¹⁷

Корисници Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“ у Чачку,¹⁸ од фебруара 2026. године, могу да слушају звучне књиге потпуно бесплатно преко платформе „Књига прича“. Коришћење аудио-књига одвија се према јасно дефинисаним правилима позајмице за ову врсту услуге: право коришћења имају сви активни чланови Библиотеке, могуће је задужити до три аудио-књиге истовремено, а период позајмице траје 21 дан. Библиотека својим корисницима нуди велики избор различитих аудио-књига од класика, лектире, популарне психологије.

У фебруару 2026. године је, поводом Светског дана читања наглас, у НБ „Стефан Првовенчани“ у Краљеву¹⁹ одржан програм за децу „Кад књига прича“, у оквиру којег је представљена платформа за позајмицу аудио-књига намењена члановима Библиотеке. Током сусрета деци је указано на значај развијања читалачких вештина, које доприносе бољем разумевању текста, богаћењу речника и унапређивању усменог изражавања. Посебно је наглашена важност читања и слушања читања наглас, јер ова активност развија пажњу, концентрацију и активно слушање. Аудио-књиге могу да допуне ову праксу, пружајући деци прилику да прате причу и усавршавају разумевање текста.

Дошло је време и да се фондови дечјих одељења народних библиотека осавремене новим публикацијама „прихватљивим“ за нове генерације. Посебно истичемо пројекат „Звучне књиге за децу градске народне библиотеке „Жарко Зрењанин“ Библиотека за слушање“. Зрењанинска библиотека, која се већ педесет година бави и издавачком делатношћу, уз подршку Града Зрењанина и Министарства културе и информисања Републике Србије, објавила је шест звучних књига са идејом да дела из својих едиција које су намењене деци и младима учини доступним и деци са оштећеним видом, као и младим особама које имају тешкоће у праћењу текста штам-

¹⁷ Библиотека града Београда, „Аудио књиге „на клик“ постале доступне свим члановима БГБ“, преузето 01. 03. 2026, <https://bgb.rs/vesti/audio-knjige-na-klik-postale-dostupne-svim-clanovima-bgb/>

¹⁸ Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ Чачак, „Позајмица аудио књига“, преузето 02. 03. 2026, <https://casak-dis.rs/za-korisnike/pozajmica-audio-knjiga/>

¹⁹ Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево, „Кад књига прича – представљена платформа за позајмицу аудио књига“, преузето 18. 02. 2026, <https://kv-biblio.org.rs/2026/02/09/kad-knjiga-prica-predstavljenaplatforma-za-pozajmicu-audio-knjiga/>

паног издања. У питању су књиге „СМС приче” Игора Коларова, „Бајке плене и са сцене” и „Кад се разболео петак” Дејана Алексића, „Теглећа срећа” Душана Поп Ђурђева, „Безобразне ноте и неваљале ајкуле” Јасминке Петровић и „Зрењанински ватромет”, дело 30 писаца за децу.²⁰

Примери добре праксе из региона указују на успешна решења јавних библиотека на пољу дигитализације услуга, посебно оних намењених особама са инвалидитетом. Свакако постоји могућност трансфера различитих модела организације услуга и у јавне библиотеке у Србији. Али, свака земља има неке своје специфичности, посебно када се ради о „неконвенционалним“ корисницима.

Наведени примери добре праксе, у примени нових сервиса у библиотекама у Србији, указују да је то „сигуран“ пут за унапређења библиотечких услуга, али и да је важна директна комуникација са корисницима. Због тога је неопходно развијати хибридни модел библиотечког пословања који ће објединити предности оба приступа и омогућити равноправан приступ информацијама свим члановима друштва, посебно особама са инвалидитетом.

СПРОВОЂЕЊЕ ИНКЛУЗИЈЕ У ЈАВНИМ БИБЛИОТЕКАМА У СРБИЈИ – ПОГЛЕД У БУДУЋНОСТ

Криза библиотекарства долази услед све веће онлајн доступности знања и информација у дигиталној форми. У таквим измењеним околностима библиотеке и библиотекари постају све мање конкурентни у односу на алтернативне и дигиталне изворе знања и информација, али је реално немогуће одупрети се захтевима времена и технолошког развоја. Међутим, јавне библиотеке морају да нађу „противтежу“ таквом стању, а Небојша Гашић, на себи особен начин, даје одређена „решења“. Нека од њих се поготову могу применити при реализацији садржаја за особе са инвалидитетом. „Да би се из мора информација екстраховао и кориснику испоручио оптимални жељени садржај, неопходно је да библиотекари поседују много већа општа и специфична знања, како би супериорно одговорили на персоналне захтеве корисника. Библиотекари у пуном смислу треба постану менаџери и креатори знања и информација, а укупна делатност библиотека треба да представља критичку и вредносну противтежу надолазећој стихијској дигиталној трансформацији наших живота“.²¹

²⁰ Градска библиотека „Жарко Зрењанин“, Звучне књиге зрењанинске библиотеке, преузето 30. 05. 2025, <https://www.zrbiblio.rs/index.php/zvucne-knjige>

²¹ Небојша Гашић, „Библиотечка антиутопија или Библиотека слободних људи“, у

Дигитализација библиотечких колекција и услуга библиотека унеколико решава питање неравноправног положаја особа са инвалидитетом у односу на друге кориснике. Три основне препреке доступности информација особама са инвалидитетом – локалност извора, перцептивно неадекватан формат документа и ограничене могућности манипулације помоћним средствима за њихово коришћење бивају у потпуности превазиђене преласком на дигитални формат.²² Али, јавне библиотеке не треба да се одрекну традиционалних библиотечких услуга и комуницирања са корисницима у физичком простору. Има у Србији јавних библиотека које успевају да балансирају између традиционалног и дигиталног и да искористе предности оба концепта. Као примере добре праксе, за потребе овог рада, представимо услуге за особе са инвалидитетом у Градској библиотеци Панчево, Библиотеци шабачкој и Библиотеци града Београда.

Унапређење услуга за особе са инвалидитетом у јавним библиотекама у Србији иде поступно. Библиотеке се труде, да у складу са савременим тенденцијама у раду са корисницима, улажу средства у прилагођавање простора, програма и фондова. У чланку „Библиотеке за све – (не)могућа мисија?“ Горан Траиловић из Градске библиотеке Панчево „представио је генезу, описао конкретне примере и ефекте услуга и истакао важност шире друштвене акције“ у циљу побољшања услуга за особе са инвалидитетом. Посебно је значајно да је ова Библиотека „једна од ретких библиотека која у свом саставу има посебну организациону јединицу која се бави комуникационим и инклузивним сервисима и програмима. Реч је о Одељењу за комуникацију и инклузију (ОКИ), које од 2023. године, функционише као један од одсека Одељења за комуникацију и инклузију, матичну делатност и послове завичајног фонда, старих и ретких књига. Библиотекари из овог одсека осмишљавају и обављају различите задатке унутар Градске библиотеке Панчево, пружају специфичне сервисе грађанима, носиоци су издавачке делатности, видео продукције и иновативних пројеката.“²³

Читалачки клуб за особе са интелектуалним потешкоћама, једини те врсте у Србији и окружењу, покренут је 2018. године у Градској библиотеци у Панчеву. Покренуло га је Одељење за комуникације и инклузију у

Иновације и трендови у библиотекарству: зборник радова XV међународне конференције БДС, Београд-Чачак, 12 -14. децембар 2018, уредник Богдан Трифуновић (Београд : Библиотекарско друштво Србије, 2019), 81-82.

²² Драгана Милуновић, *Текст у говор : принципи алтернативних метода читања код особа са инвалидитетом* (Београд: Народна библиотека Србије, 2017), 201.

²³ Горан Траиловић, „Библиотеке за све – (не) могућа мисија“, *Читалиште : научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год. 24, бр. 46 (мај 2025): 24-30.

оквиру пројекта „Доступност културних садржаја особама са сметњама у развоју и интелектуалним тешкоћама“. Овај пројекат је окупио двадесетак младих људи, „односио се првенствено на књижевно стваралаштво, а идеја његовог аутора била је да се особама са сметњама у развоју и интелектуалним тешкоћама на најоптималнији начин приближе ови садржаји. Његова реализација захтевала је мултидисциплинарни приступ и ангажовање стручњака различитих профила: од посредника између писаног текста (драмских уметника, писаца...) и ових младих људи, преко личних асистената, до дефектолога, педагога и психолога. Циљ је био да се особама са сметњама у развоју и интелектуалним тешкоћама омогући да читање доживе као пријатну активност и развију љубав према књизи“.²⁴ Клуб је, нажалост, трајао само годину дана, али су позитивни ефекти његовог рада и данас присутни у Библиотеци (осећај припадности и жеља за учешћем у пројекту код учесника, кратак играни филм снимљен према сценарију самих учесника, фото и видео-документација...).

Библиотека шабачка је место социјалне интеракције заједнице, ангажована установа културе и кључни информациони центар Мачванског округа. У оквиру ње се реализује програм „Глас тишине“, у оквиру кога се се библиотечке услуге представљају, прилагођавају и пружају глумим и наглумим особама којима је први језик – српски „знаковни језик“. Израз „знаковни језик“ представља визуелни начин споразумевања глувих и наглувих особа стандардизованим знацима руку и прстију, са мимиком или без мимике, са сопственом граматиком и синтаксом, помоћу кога се преносе мисли, представе, намере и појмови. Овде је на делу права „сарадња“ традиционалног и модерног у пружању услуга особа са инвалидитетом. Наиме, основа свега су радионице знаковног језика које, за заинтересоване кориснике, реализује библиотекарка Горица Рајичић, која је и тумач за знаковни језик. Обука траје четири месеца и има по двадесет полазника, који су током трајања обуке показали изузетну посвећеност, редовност, интересовање и велику жељу да науче језик који отвара врата равноправној комуникацији и већем разумевању. У Библиотеку шабачку стално стижу нове групе корисника заинтересованих да овладају „тајнама“ знаковног језика.

Са друге стране, овај „физички контакт“ са корисницима који похађају обуку за знаковни језик употпуњен је применом нових технологија. Друштвене мреже, портали и посебни канали су дигитална спона са ко-

²⁴ Горан Траиловић, „Читалачки клуб за особе са интелектуалним тешкоћама“, *Читалиште: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год. 19, бр. 36 (мај 2020): 24-36.

рисницима ових услуга, а адекватна комуникација са наглувим особама, у физичком простору Библиотеке шабачке, омогућена је постављањем индукционих петљи (системи који помажу наглувим особама да звукове око себе чују без сметњи) у позајмним одељењима и сали за програме.²⁵

Библиотека града Београда је највећа јавна библиотека у региону која у току једне године, реализује велики број програма за кориснике различитог узраста, образовања и интересовања. Увек је држала корак са временом и била расадник нових идеја и концепата у области библиотечке делатности. По угледу на велике светске библиотеке осмислила је и велики број пројеката који су везани за модерне технологије и увођење нових сервиса. Од 2016. године формирана је *Технотека* – креативни простор у дечјем одељењу „Невен“, намењен деци и младима. Инспирација за овај пројекат био је савремени библиотечки концепт *makerspace*, који спаја учење, игру, савремене технологије и креативност. Простор је опремљен најсавременијом опремом, која је омогућила полазницима радионица да се упознају и обуче за 3D моделовање и лево програмирање. Путем модерних технологија корисницима су понуђени интерактивни садржаји, а креативни простори опремљени дигиталним алатима показали су се као корак у правом смеру за нове генерације.²⁶

Дечје одељење Библиотеке града Београда „препознатљиво је по широкој лепези програма које организује за децу различитих узрастних категорија, са циљем популарисања читања, повећања корисника, стимулисања деце да користе садржаје културе и да буду ствараоци истих. У трагању за новим облицима и методама рада које књигу стављају у епицентар дечје пажње, почев од 2012. године, библиотекари организују и реализују радионице приповедања прича базираних на *storytelling* техници“²⁷. Овај програм, који је од деце предшколског узраста и ученика нижих разреда

²⁵ Библиотека шабачка, „Програм глас тишине“, преузето 19. 3. 2026, <https://bibliotekasabac.org.rs/%d0%b3%d0%bb%d0%b0%d1%81-%d1%82%d0%b8%d1%88%d0%b8%d0%bd%d0%b5/>

²⁶ Никола Пурић, „Технотека – савремени библиотечки концепт у Библиотеци града Београда“, у *Информационо-комуникационе технологије и иновативни сервиси у библиотекама: зборник радова / Библионет 2017, Библиотека града Београда, 14-16. Септембар 2017* (Београд : Заједница матичних библиотека Србије: Библиотека града Београда, 2017), 102-103.

²⁷ Виолета Ђорђевић и Јасна Бркић, „ИКТ као моћни савезник библиотекара на путу увођења деце у свет читања“, у *Информационо-комуникационе технологије и иновативни сервиси у библиотекама: зборник радова / Библионет 2017, Библиотека града Београда, 14-16. Септембар 2017* (Београд : Заједница матичних библиотека Србије: Библиотека града Београда, 2017), 132.

основне школе веома прихваћен, показао је да нове технологије и књига иду руку под руку. Библиотекари су, у оквиру ових радионица приповедања прича уз примену звука, покрета и различитих визуелних реквизита, направили спону и повезали две наизглед супротстављене категорије: приповедање и нове технологије.

У оквиру Библиотеке града Београда, међу програмима запажено место свакако имају и они који су реализовани за особе са инвалидитетом (едукативне радионице, литерарне радионице, читалачки часови, музички програми, сликарске и вајарске радионице, филмске пројекције, луткарске представе, радионице информатичке писмености, радионице знаковног језика). Они су реализовани кроз партнерство библиотеке са институцијама и организацијама које се баве овом групацијом на локалном нивоу (центри за социјални рад, специјалне школе, удружења инвалида, дневни центри и боравци, невладине организације). Програми намењени особама са инвалидитетом имају не само културну него и хуману и социјалну димензију, јер њиховим организовањем библиотеке помажу да се особе са инвалидитетом са успехом интегришу у друштво.²⁸

Непосредни контакт је веома важан за особе са инвалидитетом. Долазак у библиотеку на програм, који је за њих осмишљен и реализован, нема цену. Зато се у оквиру одељења, која се налазе у саставу Библиотеке града Београда, и данас редовно реализују „класични“ програми за особе са инвалидитетом. И овом приликом представљамо најзначајније програме. Библиотека „Милован Видаковић“ из Сопота за своје кориснике успешно реализује традиционалне програме: промоције књига, читалачке часове, књижевне конкурсе. Веома су значајни и програми који се реализују за децу предшколског и школског узраста – манифестације („Дечја недеља“, „Читалачка значка“, „Читам па шта“, „Дан матерњег језика“, „Дани европске баштине“, „Ускршње маштарије“) и радионице (Уметничка радионица калиграфије, „Ја сам дете имам план – толеранција и љубав сваки дан“, „Пусти, пусти, бригу – узми, узми, узми књигу“), који уводе децу у свет читања и књижевности за децу. Са посебном пажњом се осмишљавају и реализују програми за децу са инвалидитетом. Овде истичемо посебно програм под називом „У сусрет дану жена, 8. марту“, који представља радионицу са децом са посебним потребама, на којој су, кроз

²⁸ Marina Nedić, „Inkluzivni programi za osobe sa invaliditetom u javnim bibliotekama Srbije“, u *Zbornik: Stručna konferencija „Bosifest - Pokreni promenu“* (Beograd : Resursni centar za specijalnu edukaciju; Hendi centar Koloseum, 2017), 11.

дружење и практичан креативни рад, направљене разнолике честитке за мајке, баке, тетке, сестре.²⁹

Библиотека „Филип Вишњић“ на Вождовцу успешно ради програмску активност за све категорије корисника, па и за особе са инвалидитетом. У сарадњи са Удружењем за помоћ особама са сметњама у развоју „Вождовац“³⁰ реализује радионице под називом „Свет у мени и око мене“, које су подржане од стране Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. За кориснике овог удружења посета библиотеци је увек посебно искуство, јер су, кроз дружење, разговор и читање, схватили да библиотека није само место знања већ и простор где се развија машта, креативност и љубав према учењу. Библиотекари ове библиотеке су за кориснике Удружења организовали чак и Камисобаји јапанско улично позориште. Модерно опремљена Библиотека „Бранко Миљковић“ на Звездари, која поседује и галерију, надалеко је позната по Конкурсу за дечју карикатуру „Мали Пјер“, али и другим традиционалним програмима (изложбе, промоције књига, конкурси, музички програми. За потребе ове теме, представљамо изложбу „ОКО нас“ на којој су изложене фотографије корисника и активности Удружења МНРО Звездара, са циљем промоције важности подршке и сарадње у изградњи инклузивног друштва. Ово је била прилика да застанемо и погледамо стварност очима ових људи, да се види шта их радује, шта их умирује, шта их инспирише – и да научимо да ценимо перспективе које често остају непримећене. Ове фотографије нису само слике. Оне су поруке. Позив да будемо присутнији, нежнији, пажљивији. Изложба је део пројекта „Корак напред – живот у заједници МНРО“, који спроводи Удружење за помоћ МНРО Звездара уз подршку Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања – Сектора за заштиту особа са инвалидитетом, Секретаријата за социјалну заштиту града Београда и Градске општине Звездара.³¹

²⁹ Библиотека „Милован Видаковић“ Сопот, Facebook, преузето 18. 3. 2026, https://www.facebook.com/p/%D0%91%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0-%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD-%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%9B-%D0%A1%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%82-100079851709838/?locale=sr_RS

³⁰ Удружење за помоћ особама са сметњама у развоју „Вождовац“, „Свет у мени и око мене“, Facebook, 18. 3. 2026, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100090995496715>

³¹ Градска општина Звездара, „У Библиотеци „Бранко Миљковић“ отворена изложба ОКО нас“, преузето 18. 3. 2026, <https://zvezdara.rs/u-biblioteci-branko-miljkovic-otvorena-izlozba-okon-nas/>

Сви ови наведени програми су креативни, иновативни и оригинални и успели су да стимулишу радозналост и осећај припадности за особе са инвалидитетом. Дигиталне активности се брзо развијају у јавним библиотекама у Србији, које се „храбро“ хватају у коштац са изазовима које носи савремено доба. Ипак, неопходно је задржати и нешто од традиционалних услуга у библиотекама, односно не уводити „увезене“ пројекте из великих светских библиотека по сваку цену.

ЗАКЉУЧАК

Савремене јавне библиотеке у Србији налазе се на раскршћу између очувања традиционалних вредности и прилагођавања захтевима дигиталног доба. Оне имају и кључну улогу у процесу социјалне и културне инклузије особа са инвалидитетом, кроз развој разноврсних програма, увођење асистивних технологија и унапређење доступности информација.

Будућност библиотека зависи од њихове способности да остану релевантне, иновативне и доступне свим грађанима, при чему инклузија не сме бити само циљ, већ и трајно опредељење у њиховом развоју. Дигитализација и развој аудио и електронских сервиса отварају нове могућности за укључивање корисника, али не могу у потпуности заменити значај непосредног контакта и традиционалних облика рада који имају посебну вредност за особе са инвалидитетом. Иако су постигнути значајни помаци, нарочито у појединим установама које представљају примере добре праксе, и даље постоје изазови у погледу равномерне доступности услуга, опремљености и обучености кадра.

О овој теми ће се, у наредном периоду, свакако све више дискутовати у библиотечкој заједници у Србији, али и у региону и шире. Радиће се можда и шире компаративне анализе које ће идентификовати различите моделе организације услуга за особе са инвалидитетом и указати на могућност трансфера добрих пракси. Тренутно, недостатак систематизованих и свеобухватних података о доступности услуга за особе са инвалидитетом, у свим јавним библиотекама у Србији, представља знатно ограничење у процени реалног стања. Зато се овај рад заснива на анализи секундарних извора (стручне литературе, извештаја и доступних података). Свакако би било пожељно да се, у блиској будућности, спроведу емпиријска истраживања (анкете, интервјуи или статистичке анализе) која би прецизно утврдила „ниво“ доступности услуга за особе са инвалидитетом у јавним

библиотекама у Србији и показала пут за успостављање равнотеже између традиционалних и дигиталних модела услуга.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бегенишић, Добрила. „Инклузија у јавним библиотекама у Србији“. *Читалиште : научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год 24, бр. 46 (мај 2025): 3-10.
2. Библиотека града Београда. „Аудио књиге „на клик“ постале доступне свим члановима БГБ“. Преузето 1. 03. 2026, <https://bgb.rs/vesti/audio-knjige-na-klik-postale-dostupne-svim-clanovima-bgb/>
3. „Библиотека доступна особама оштећеног вида и слуха“. *Сремске новине* (25. мај 2025). Преузето 25. 5. 2025, <https://www.sremskenovine.co.rs/2025/01/biblioteka-dostupna-osobama-ostecenog-vida-i-sluha/>
4. Библиотека „Милован Видаковић“ Сопот. Facebook, 18. 03. 2026, https://www.facebook.com/p/%D0%91%D0%B8%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0-%D0%9C%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD-%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%9B-%D0%A1%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%82-100079851709838/?locale=sr_RS
5. Библиотека шабачка. „Програм глас тишине“. Преузето 19. 3. 2026, <https://bibliotekasabac.org.rs/%d0%b3%d0%bb%d0%b0%d1%81-%d1%82%d0%b8%d1%88%d0%b8%d0%bd%d0%b5/>
6. Bodiš, Maja, Jasmina Kenda i Janja Maras. „Knjižnica koja raste sa tehnologijom : digitalni iskoraci Knjižnica grada Zagreba“. *Kragujevačko čitalište* God XXX, broj 60 (decembar 2025): 4-6.
7. Гашић, Небојша. „Библиотечка антиутопија или Библиотека слободних људи“. У *Иновације и трендови у библиотекарству: зборник радова XV међународне конференције БДС, Београд-Чачак, 12-14. децембар 2018*, уредник Богдан Трифуновић, 75-76. Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2019.
8. Градска библиотека “Владислав Петковић Дис“ Чачак. „Позајмица аудио књига“. Преузето 2. 3. 2026. <https://cacak-dis.rs/za-korisnike/rozajmica-audio-knjiga/>
9. Градска библиотека „Жарко Зрењанин“. „Звучне књиге зрењанинске библиотеке“. Преузето 30. 5. 2025. <https://www.zrbiblio.rs/index.php/zvucne-knjige>

10. Градска општина Звездара. „У Библиотеци „Бранко Миљковић“ отворена изложба ОКО нас“. Преузето 18. 3. 2026. <https://zvezdara.rs/u-biblioteci-branko-miljkovic-otvorena-izlozba-oko-nas/>
11. Dejn-Džouns, Kortni, прир. *Unapređivanje bibliotečkih usluga za osobe s invaliditetom*. Београд : Народна библиотека Србије, 2009.
12. Ђорђевић, Виолета и Јасна Бркић. „ИКТ као моћни савезник библиотекара на путу увођења деце у свет читања“. У *Информационо-комуникационе технологије и иновативни сервиси у библиотекама: зборник радова / Библионет 2017, Библиотека града Београда, 14-16. Септембар 2017*, 132. Београд : Заједница матичних библиотека Србије: Библиотека града Београда, 2017.
13. *IFLA/UNESKO Smernice za razvoj javnih biblioteka*. Београд: Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005.
14. Малец, Луана. „Е-услуге у словенаčким библиотекама - пример регионалне библиотеке Копар“. У *Informaciono-komunikacione tehnologije i inovativni servisi u bibliotekama: zbornik radova / Biblionet 2017, Библиотека града Београда, 14-16. септембар 2017*, 60-61. Београд : Заједница матичних библиотека Србије: Библиотека града Београда, 2017.
15. Милуновић, Драгана. *Текст у говор : принципи алтернативних метода читања код особа са инвалидитетом*. Београд: Народна библиотека Србије, 2017.
16. Митрић, Марина и Наташа Антонијевић. „Ко су корисници јавних библиотека – свеобухватна анализа са примерима“. У *Библиотеке и њихови корисници: зборник радова / Жички сабор библиотекара 2025, Краљево 7, 8, 9. октобар 2025*, уредник Катарина Јаблановић, 12-15. Краљево : Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, 2025.
17. Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево. „Кад књига прича – представљена платформа за позајмицу аудио књига“. Преузето 18. 02. 2026. <https://kv-biblio.org.rs/2026/02/09/kad-knjiga-prica-predstavljena-platforma-za-pozajmicu-audio-knjiga/>.
18. Народна библиотека у Ужицу. Преузето 20. 5. 2025. <https://www.biblioteka-uzice.rs/projekti-2/>.
19. Неђић, Марина. „Инклузивни програми за особе са инвалидитетом у јавним библиотекама Србије“. У *Зборник: Стручна конференција "Bosifest - Pokreni promenu"*. 11-28. Београд: Resursni centar za specijalnu edukaciju; Hendi centar Koloseum, 2027.
20. Неђић, Марина. „Слепе и слабовиде особе као корисници библиотека“. У *Библиотеке и њихови корисници: зборник радова / Жички сабор*

- библиотекара 2025, Краљево 7, 8, 9. октобар 2025*, уредник Катарина Јаблановић. 195-198. Краљево : Народна библиотека „Стефан Првоченчани“, 2025.
21. Online katalog knjiga i aplikacija za slepe i slabovide. Преузето са: infoera 21. 05. 2025. <https://www.nbusis.rs/sr-yu/projekti-i-programi/29-online-katalog-knjiga-i-aplikacija-za-slepe-i-slabovide>.
  22. Портал Радио Магнум : информативни портал источне Србије. “Нова врста услуга у зајечарској библиотеци: отвара се читаоница за слепе и слабовиде особе”. Преузето 29. 05. 2025. <https://radiomagnum.rs/nova-vrsta-usluge-u-zajecarskoj-biblioteci-otvara-se-citaonica-za-slepe-i-i-slabovide-osobe/>.
  23. Пурић, Никола. „Технотека – савремени библиотечки концепт у Библиотеци града Београда“. У *Информационо-комуникационе технологије и иновативни сервиси у библиотекама: зборник радова / Библионет 2017, Библиотека града Београда, 14-16. Септембар 2017*, 102-103. Београд : Заједница матичних библиотека Србије: Библиотека града Београда, 2017.
  24. Савез слепих Србије. Преузето 27. 5. 2025. <https://savezslepih.org.rs/onama/>.
  25. Траиловић, Горан. „Библиотеке за све – (не) могућа мисија“. *Читалиште : научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год 24, бр. 46 (мај 2025): 24-30.
  26. Траиловић, Горан. „Читалачки клуб за особе са интелектуалним тешкоћама“. *Читалиште : научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год 19, бр. 36 (мај 2020): 24-36.
  27. Удружење за помоћ особама са сметњама у развоју „Вождовац“. „Свет у мени и око мене“. Facebook. Преузето 18. 3. 2026, <https://www.facebook.com/profile.php?id=100090995496715>.
  28. Сеј, Вишња и Иванчица Ђукес Керо. „Gradnja paralelnog života knjižnice: izdvojeni primjeri iz KGZ-a“. У *Informaciono-komunikacione tehnologije i inovativni servisi u bibliotekama: zbornik radova / Biblionet 2017, Biblioteka grada Beograda, 14-16. septembar 2017*, 67. Београд : Zajednica matičnih biblioteka Srbije: Biblioteka grada Beograda, 2017.
  29. Ščerbinjina, Julija. *Vreme biblioskopa: savremeno doba u ogledalu književne kulture*. Београд : Clio ; Banjaluka : Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2024.

Marina Nedić

marina.nedjic@bgb.rs

Belgrade City Library

CONTEMPORARY CHALLENGES OF LIBRARIES – TRADITIONAL PROGRAMS AND DIGITAL DOMINANCE: EXAMPLES OF SERVICES FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN PUBLIC LIBRARIES IN SERBIA

Abstract: This paper analyzes the contemporary challenges faced by public libraries in Serbia, with a particular focus on the relationship between traditional programs and the increasingly prominent digitalization of services. It emphasizes that libraries, in response to technological developments and changing user needs, are introducing new services and forms of operation, while also facing the challenge of preserving the core values of librarianship. Special attention is given to the development of library services for people with disabilities, as one of the key areas of inclusive library practice.

Examples of good practice from public libraries in Serbia are presented, demonstrating how libraries can successfully enhance access to information and cultural content for blind and visually impaired users, as well as for other categories of people with disabilities. At the same time, existing shortcomings are identified, such as the insufficient availability of specialized materials, limited access to online services, and the need for additional training of library staff.

It is concluded that digitalization brings numerous advantages, but cannot fully replace traditional forms of work and direct user interaction. Therefore, it is necessary to establish a balance between digital and traditional approaches, in order for libraries to remain relevant, accessible, and inclusive institutions in modern society.

Keywords: public libraries, digitalization, inclusion, people with disabilities, assistive technologies, audiobooks, information accessibility.